

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Viktenheterna i Sverige under vikingatiden

Arne, Ture J.

Fornvännen 13, 61-64

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1918_061

Ingår i: samla.raa.se

Viktenheterna i Sverige under vikingatiden.

Av

T. J. ARNE.

Under ovanstående titel har d:r Frans de Brun i *Fornvännen* 1917 underkastat min i "*La Suède et l'Orient* (1914) gjorda utredning av vikingatidens vanligaste viktsystem en granskning, som för honom till den slutsatsen, att i vikingatidens Sverige samtidigt 4 viktsystem varit i bruk. Viktsenheten skulle vara ett slags örtugsvikt, men denna kunde växla mellan 8,7, 8,4, 8,1 och 7,85 gram.

Mycket riktigt anmärker d:r de Brun, att "det är en gammal känd sak, att med siffror kan man bevisa vad man vill, och det är därför av vikt, att man noga aktar sig för att låta sig påverkas av förutfattade åsikter". Jag har icke låtit mig påverkas av förutfattade åsikter, utan utläst ur viktsiffrorna vad de verkligen ha att säga, om man tar hänsyn till även andra faktorer än siffrorna. Det senare har d:r de Brun *icke* gjort, och därför synes mig hans slutsatser ha blivit felaktiga.

Endast i fråga om de sfäriska vikterna med avplattade poler har jag vågat med säkerhet antaga, att de tillhöra samma orientaliska viktsystem. Om de kuboötaedriska vikterna har jag framhållit, att de åtminstone i flertalet fall synas tillhöra ett annat system. De *cylindriska* blyvikterna tillhöra *kanhända* det förstnämnda systemet, men deras form är ett arv från äldre järnåldern och måhända även det viktsystem de representera. Enstaka sfäriska vikter med plattade poler hän-

föra sig möjligen till det i Norge härskande systemet, som tycks stå i förbindelse med det iriska.

D:r de Brun har varit vänlig att rätta en del små felaktigheter i mina vikttabeller, och jag skulle kunna göra ytterligare några rättelser och tillägg på centimaler, särskilt som jag kontrollvägt en del av vikterna. På sid. 60, rad. 20 uppifrån rättar han 4,416 till 4,42. Det bör vara 4,417. På sid. 61 rad 21 uppifrån säges, att siffran 17,5 saknas i min tabell; i verkligheten finnes den på sid. 189, rad 2 nedifrån i "*La Suède et l'Orient*". Den fullt exakta siffran är 17,475, som av mig avrundats till 17,5. Viktsiffrorna i grupp 12 har jag erhållit av föreståndaren för Gottlands Fornsal, som tydligen av brist på lämplig våg approximerat siffrorna ned eller upp till jämna gram.

Samma "bekvämlighetsskäl", som enligt d:r de Brun har lett mig att ej taga med alla skadade vikter, har förmått honom att i sin tabell utelämna en del oskadade, t. ex. i grupp 7 från Gottland en vikt med 2×5 kretsar, vägande 39,2 gr.

Också lektor de Brun har råkat ut för ett förargligt tryckfel sid. 59, rad 14 uppifrån. Om den riktiga skillnaden mellan 2 kubooktedriska vikter, 0,42 gram, skall ernås, måste den ena av dessa väga 2,12 gram, ej 1,12 gram. Vid denna siffra, 0,42 gram, fäster nu d:r de Brun stort avseende, ty den anger för honom maximum av möjliga tillräkningsfelet hos vikterna. Det är mig oförklarligt, hur han kommit till denna uppfattning, ty utan de nämnda kubooktaedriska vikterna 2,12 och 2,54 gram — av vilka jag ju förresten utsagt, att jag ej vill garantera för att de alla ingå i det orientaliska systemet — finnas sådana med värdena 2,04, 2,22 och 2,82, som kanske alla avse att uttrycka samma viktenhet.

Hur stort tillverkningsfelet hos de oskadade vikterna kan vara, är ju ganska vanskligt att bestämma. Faktum är, att det nog kunde uppgå till 0,5 gram, utan att en vikingatidsvåg gjorde nämnvärt utslag. En utmärkt bibehållen våg av

brons, funnen vid Långbro i Vårdinge socken, Södermanland, bevaras i Statens Historiska Museum (Inv. 15115). Denna har under vikingatiden justerats, därigenom att över skålarna upphängts tunna bronsbleck, 2 över den ena och 3 över den andra. Icke dess mindre ger vågen fullt tydligt utslag först när det vägda föremålet med 0,45 à 0,5 gram överskrider den ilagda viktsatsen. Därför torde det alltså i allmänhet vara fullt tillräckligt, om viktloten bestämmas på $\frac{1}{10}$ gram när. En approximation *måste* företagas, och jag finner därvid, att d:r de Brun förfarit fullt lika godtyckligt som jag, när han med sitt koordinatsystem tror sig kunna uppvisa 4 olika viktsystem i st. f. 1. Så fina skillnader som 0,25 gram kunde man svårigen iakttaga med de dåtida vågarna.

Härtill kommer vidare, att d:r de Brun utgår från ett, så vitt jag förstår, kulturhistoriskt fullkomligt barockt antagande, nämligen att alla eller några av dessa viktsystem skulle ha använts ungefär samtidigt i samma landskap, på samma gård, ja av samma person. Vikterna i grupp 1, som förskriva sig ur ett slutet fynd från Visby, tillhöra enligt d:r de Brun, minst 2 system, A och C, grupp 2 från Eskelhem tvänne system, B och C. Ja, medtagas ännu flera vikter ur ett och samma fynd än d:r de Brun gjort, skulle man finna, att en och samma person samtidigt begagnat trenne viktsystem. D:r de Brun vill själv enbart på ön Gottland återfinna alla 4 systemen. Är det nu tänkbart, att på denna ö ungefär samtidigt fyra viktsystem varit i bruk med enheter, som skilt sig på några decigram. Den som erinrar sig, hur svårt allmogen hade att övergå från skålpund till kilogran o. s. v., tilltror inte gärna de gottländska och uppländska bönderna och köpmännen under vikingatiden ett samtidigt behärskande av 3 à 4 viktsystem. Enstaka sena vikter kunna måhända hänföra sig till den tidiga gottlandsörtugen (en 8,7 gram), men på det hela taget måste jag fortfarande vidhålla, att vikterna i regeln hänvisa på en viktsenhet av lägre valör, och den tillåtna approximeringen liksom de kulturhisto-

riska förhållandena i sin helhet tala då avgjort för Irakdrakmen som den enhet, på vilken det betydelsefullaste av våra förhistoriska viktsystem var byggt.
